

جدابیت ریشه شهرها، دوباره احیا شود

درست است که روستاها ریشه شهرها هستند اما یک مشکل اساسی این است که روستاها به دلایل سنتی و فرهنگی از مشارکت در تولید همگانی، یک پارچه شدن اراضی و بعضاً استفاده از روش‌های نوین تولید استقبال نمی‌کنند. عادت کردن به وضع موجود و تن دادن به شرایط کم‌کاری و بی‌پولی بزرگترین مشکل کشاورز روستایی است. اما اگر شرایط به نحوی تغییر یابد که ارتقای کیفیت زیستی و امکانات در روستا همراه با ارتقای سطح درآمد کشاورزی از هر واحد سطح، زندگی در روستا را جایگزین جذابی برای محیط آلوده پرهزینه شهری بسازد رونق اقتصادی در روستاها، اطرافیان و خانواده‌های مهاجر را به روستاها خواهد کشاند و مهاجرت، روند معکوس خواهد یافت. بازنشستگان با امید به زندگی در هوای سالمتر از شهرنشینی و یک مصرف‌کننده صرف،

به روستانشینی با موقعیت تولیدکننده روی خواهند آورد. امروزه گرانی مسکن شهری، شرایط استثنایی برای تشویق به بازگشت شهرنشینان به روستا را فراهم آورده چنانکه امکان تبدیل مسکن گران قیمت شهری به مسکن بهتر در شرایط زیست محیطی سالم‌تر و آرامش بیشتر (در روستا) همراه با مشوق‌های دولتی و ایجاد همزمان امکانات رفاهی بیشتر در روستاها برگردد، قطعاً نه تنها مهاجرت به روستا جذابیت خواهد یافت، بلکه در مدت کوتاهی پیشگیری در روند رشد قیمت مسکن شهری نیز به وقوع خواهد پیوست. با افزایش جمعیت روستاها، مهندسان، پزشکان، معلمان و سایر دانش‌آموختگان بی‌کار، شایق حضور، سکونت و خدمات‌رسانی در روستاها می‌شوند، واسطه‌ها، دستفروش‌ها، خوش‌نشین‌ها نیز موقعیتی برای فعالیت مولد می‌یابند. اینجاست که روستاها آباد و فعال می‌شوند.

فقر روستایی و راه‌های مقابله با آن با تأکید بر توسعه کشاورزی

به دنبال چاپ سرمقاله شماره گذشته با عنوان « کارگروه ماندگار کردن روستاییان » مقاله کاربردی زیر در خصوص ریشه‌های فقر روستایی و اقدامات حمایتی مستقیم و غیر مستقیم، در این خصوص است که از نظر گرامی خوانندگان می‌گذرد.

بازتاب سرمقاله شماره ۱۰۳

سرمقاله

علیرضا باقری مرزنگو
کارشناس تعاون روستایی

لذا برای حل مشکلات روستاییان در توسعه باید به نگرش سیستمی تن در دهیم.

سیاست‌های دولت در کاهش فقر روستایی

در کشور ما اقدامات مربوط به مقابله با فقر را می‌توان به دو دسته تقسیم کرد: یک دسته مربوط به کمک‌های مستقیم به خانوار بی‌بضاعت و فقیر است که به صورت کلی، هم فقرای نقاط شهری و هم فقرای نقاط روستایی را دربر می‌گیرد. دسته دوم اقداماتی است که به طور غیرمستقیم و از طریق کوشش برای ارتقای شرایط زندگی در نقاط روستایی و افزایش درآمد روستاییان و کاهش فقر و محرومیت در نقاط روستایی کشور را در نظر دارد.

الف) اقدامات حمایتی مستقیم

۱) سازمان بهزیستی: جمعا ۱۲۷۸ مجتمع حمایتی دارد که برای هر ۱۵ آبادی روستایی در کشور فقط یک مجتمع حمایتی بهزیستی وجود دارد. سازمان بهزیستی خدمات مختلفی از قبیل مهد کودک، آموزش فنی و حرفه‌ای، خدمات توانبخشی و نیز حمایت از خانواده‌های بی‌سرپرست ارائه می‌کند. ۲) کمیته امداد امام خمینی: کمیته امداد امام خمینی ارائه خدمات مختلفی از قبیل خدمات درمانی، خدمات فرهنگی، فعالیت‌های عمرانی و خدمات اعتباری شامل پرداخت وام‌های خودکفایی و قرض‌الحسنه را به عهده دارد. ۳) کمیته پانزده خرداد: از طریق این کمیته کمک‌هایی به خانوار شهید، جانباز، مفقودالثر و مستضعف ارائه می‌شود.

ب) اقدامات حمایتی غیرمستقیم

۱) ترویج کشاورزی: مهمترین هدف ترویج ارتقای دانش فنی به منظور افزایش تولید کشاورزی و در نتیجه افزایش درآمد کشاورزان روستایی است. ۲) ارائه خدمات تولیدی: از طریق حدود ۲ هزار مرکز خدمات کشاورزی روستایی و عشایر در کشور خدمات تولیدی و فنی در زیربخش‌های باغداری، زراعت، دامداری و... ارائه می‌شود. ۳) اقدامات زیربنایی: به منظور اصلاح ساختار خدمات‌رسانی به روستاها در برنامه اول توسعه طرح مطالعات بهسازی روستایی انجام گرفت که این رقم طی سال‌های ۱۳۷۶-۱۳۷۳ به ۷۸۲ طرح افزایش یافت و تا پایان برنامه دوم توسعه حدود ۲ هزار و ۵۶۰ طرح بهسازی برای روستاهای مرکزی تهیه شد و ۳/۹ میلیون نفر از ساکنان روستاها تحت پوشش طرح بهسازی قرار گرفتند. بدون شک هرگونه مقابله با فقر روستایی باید از طریق تقویت حامیان مستقیم و غیر مستقیم روستا صورت پذیرد.

در سال‌های پایانی دهه‌ی بیستم برخی از فرایندهای عینی از قبیل جهانی شدن، رشد اقتصاد نوین جهانی، تضعیف دولت رفاه در کنار فرایندهای فکری و فرهنگی همچون نقد نظام‌های سیاسی و اقتصادی و الگوهای رایج توسعه اقتصادی، فقرزدایی و رفاه اجتماعی را به چالش کشیدند. نتیجه این چالش طرح رویکرد توسعه اجتماعی روستاییان یا توسعه جامعه محور آنها بود. رویکردی که می‌بایستی با تکیه بر برنامه‌های فقرزدایی و رفاه اجتماعی، آن هم با تأکید بر توسعه کشاورزی، انجام گیرد. سرمایه‌گذاری عمرانی اختصاص داده شده به کشاورزی و بخش روستایی کمتر از آن است که بر اساس تولید ناخالص داخلی GDP سزاوار دریافت آن هستند. - زیربنای روستایی یعنی حمل و نقل، ارتباطات و آبیاری اغلب بسیار ناکافی و نامناسب است.

- عدم هدف‌دار بودن برنامه‌ها مربوط به کاهش فقر و عدم برخورد علت و معلولی در هنگام مطالعه و بررسی روستا را می‌توان از دلایل توسعه‌نیافتگی روستاها و افرادی در بین روستاییان برشمرد. بر این اساس به گفته‌ی کارشناسان اقتصادی برای کاهش فقر در روستاها و توسعه آنها، باید توانمندسازی روستاییان و رابطه فقر با سرمایه اجتماعی در کانون مطالعات و بررسی‌ها قرار گیرد.

مقابله با فقر روستاییان

مقابله با فقر روستایی از سویی بسیار ساده و از سوی دیگر بسیار پرهزینه و دشوار است. ولی با این حال در چهار دهه‌ی گذشته روش‌های متفاوتی در چارچوب الگوهای توسعه بخصوص در کشورهای جهان سوم برای کمک به طبقات فقیر و بهبود وضع زندگی آنان اتخاذ شده است که در این جا به مهمترین آن‌ها اشاره می‌کنیم. - با توجه به آن که اکثر روستانشینان به فعالیت‌های کشاورزی و یا مشاغل وابسته به آن اشتغال دارند، می‌توان تصور کرد که کوشش‌های لازم برای توسعه کشاورزی، وسیله‌ی لازم برای بهبود نسبی وضع زندگی روستانشینان و در نتیجه محو تدریجی فقر را فراهم خواهد ساخت.

- به منظور اینکه خدمات مختلف به مردم روستایی رسانده شود، یکی از سیاست‌های مهم شناسایی و تعیین هدف است. اگر به جای آن که خدمات عمومی را در دسترس همگان بگذاریم یک گروه خاص را هدف آن خدمات قرار دهیم، در واقع منابع بودجه‌ای لازم برای تولید آن خدمات را کاهش داده‌ایم و از سوی دیگر تعیین هدف موجب کاهش میزان انحراف می‌شود.

- از آنجایی که توسعه روستایی یک علم پویا است، به نگرش سیستمی مبدل می‌شود